

صاحبہ با مدیر کمیٹیہ تاریخ، تمدن و جغرافیا
حجت الاسلام والمسلمین دکتر الوبیری

۱. ضمن معرفی خود، مسئولیت
و فعالیت خویش را در کنگره
توضیح دهید.

مسئولیت کمیته تاریخ، تمدن و خود گرفته یا طبق نظر بعضی، احاطه پیدا کرده است. اما این حکم درباره شیعه صدق نمی‌کند و شیعیان این‌گونه نبوده‌اند؛ بلکه در ابعاد مختلف تمدنی که شیعیان نقش داشتند، همواره یک مسیر جنبه حائز اهمیت است: یکی جنبه درون‌شیعی است که کنگره ظرفیتی را فراهم می‌آورد تا درباره یکی از ابعاد مهم اجتماعی و بیرونی تشیع که همان نقش علمی است، بررسی صورت بگیرد. وقتی از بیرون به فعالیت عالمان شیعه نگاه می‌کنیم، ما را به یک خودآگاهی می‌رساند که در پرتو آن می‌توانیم به این پرسش پاسخ دهیم که در فراز و فرود تاریخ، سهم ما چه بوده و چه کارهایی انجام داده‌ایم؟ در رابطه با مجموعه تمدن اسلامی گفته می‌شود و به راستی هم این‌طور به نظر می‌رسد که این تمدن فراز و نشیب داشته و پس از این‌که به یک نقطه اوج رسیده، حالت سستی و رخوت به

بعد دیگر اهمیت کنگره این

این کنگره بین‌المللی بفرمایید.

۲. نظر خود را در مورد اهمیت

بنده محسن الیزدی، دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق علیه السلام و مقطع دکتری رشته تاریخ و تمدن ملل مسلمان دانشکده الهیات دانشگاه تهران هستم. از سال ۱۳۸۵ توفیق پیدا کردم که به صورت مستمر در قم فعالیت کنم. فعالیت‌های دانشگاهی من از دانشگاه امام صادق علیه السلام به دانشگاه باقر العلوم علیه السلام در قم منتقل شد و اکنون عضو هیئت علمی مدیر گروه تاریخ و سردبیر «فصلنامه تاریخ اسلام» این دانشگاه هستم. در کنگره بین‌المللی نقش شیعه در پیدایش و گسترش علوم اسلامی، حسب حسن ظن حضرت استاد آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی (حفظه الله) و نیز نظر برادر عزیزم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رضایی اصفهانی،

است که بین پژوهشگران شیعی در داخل و خارج از کشور هم افزایی علمی ایجاد می‌کند و فرصتی را پدید می‌آورد که شیعیان همدیگر را بیابند و نیز یک آگاهی از ظرفیت علمی کشور در حیطه شیعه پژوهی پیدا می‌شود و گواه این ادعا، مقالات زیادی است که تاکنون به کنگره ارسال شده است.

بعد سوم این کار که بسیار مهم است، بعد جهانی این ابتکار و بعد معطوف به امت اسلامی است. فعالیت‌های این کنگره اگر ان شاء الله به همین شکلی که تا الان به خوبی انجام گرفته، در ادامه هم بدون آفتها و آسیبها انجام گیرد، گام مهمی در تقویت همدیگر چتر امت اسلامی برداشته خواهد شد. کارهایی که در این کنگره صورت می‌گیرد، ارائه کار شیعیان در برابر عزیزان اهل سنت نیست؛ بلکه ارائه گزارش فعالیت شیعیان به عنوان بخشی از پیکره امت اسلامی است. این رویکرد اگر همچنان در کنگره

شده است. حتی رژیم اشغالگر قدس هم حداقل دو نشست شیعه‌شناسی در همان سال‌های اول پیروزی انقلاب برگزار کرد. همچنین نشست‌ها و همایش‌هایی به صورت تخصصی برای ائمه علیهم السلام در کشورمان برگزار شده است. برای مثال برای بررسی سیره امام رضا علیه السلام کنگره امام رضا علیه السلام چند نوبت برگزار شد، یا در سالی که به نام مبارک امیرالمؤمنین علیه السلام بود، چند همایش برای ایشان برپا شد، یا در سالی که به نام مبارک پیامبر صلوات الله عليه و آله و سلم نامیده شده بود، یک نشست بزرگ و خوب با عنوان پیامبر اعظم صلوات الله عليه و آله و سلم برگزار شد که این نشست‌ها و همایش‌ها شخص محور کنگره مقایسه کرد. اما این که این‌گونه با یک نگاه درون‌شیعی از نگاه کسانی که باورمند این آیین هستند و دل در گرو محبت این آیین دارند و بخواهند مانند این کنگره با نگاهی منصفانه گزارشی از فعالیت‌های علمی خودشان را ارائه

۳. اطلاعات خود را در مورد سابقه کنگره برای ثبت در تاریخ کنگره بفرمایید.

فکر نمی‌کنم این کنگره سابقه‌ای به این شکل داشته باشد؛ ولی از زمان گذشته حتی از قرن نوزدهم، کنگره‌هایی در اروپا با عنوان کنگره‌های اسلام‌شناسی برپا می‌شد و در آن کنگره‌ها همه گروه‌ها حتی تاجران حضور داشتند. این کنگره‌ها در حقیقت یک گردهمایی برای همسان‌سازی و تبادل اطلاعات درباره شرق بود که البته اکنون کاری به این جنبه ندارم که با چه نیت‌هایی به شرق نگاه می‌کردن.

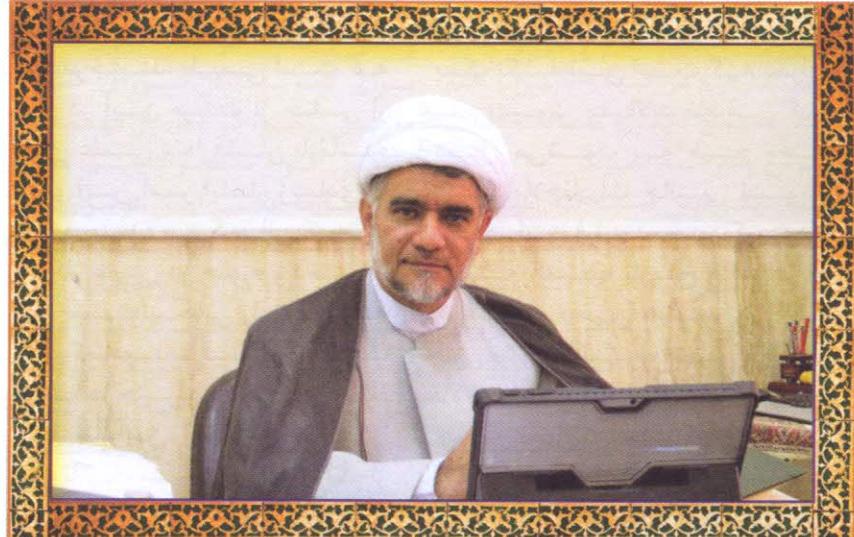
پس از پیروزی انقلاب اسلامی، نشست‌های شیعه‌شناسی بسیاری در مکان‌های مختلف جهان برگزار

کشور بودم، متوجه شدم آقای دکتر رضایی اصفهانی تماس‌هایی را با بنده داشته‌اند. پس از بازگشت به ایران، با ایشان تماس گرفتم و ایشان فرمودند که کار برگزاری این کنگره کلید خورده و دبیری این کنگره را ایشان عهده‌دار شده‌اند و از من خواستند تا مدیریت کمیته تاریخ را بر عهده بگیرم. این پیشنهاد از محدود کارهایی بود که بنده بدون برسی‌های متعارف قبول کردم؛ زیرا حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی برگردان بنده حق استادی دارند و بنده توفیق شاگردی ایشان در درس فقه را داشته‌ام و همچنین به اعتبار اهمیت کار که تحت اشراف مرجعیت صورت می‌گیرد، برای بنده خیلی مهم بود. به همین دلیل بدون هیچ تأملی و بلافضله این پیشنهاد را قبول کردم.

۴. روند کنگره را تاکنون چگونه می‌بینید و نقاط قوت و ضعف آن را بفرمایید.

واقعاً باید برای حسن انتخاب

مرکز شیعه‌شناسی که تحت اشراف مرجع عالی قدر حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی فعالیت می‌کند، در ملاقات‌های هیئت امنای این مرکز با معظم له شرکت می‌کنم و ایشان دو بار به این مطلب اشاره داشتند که پس از کنگره تکفیری‌ها که در مقام نقد بود، در صدد برگزاری کنگره‌ای هستیم که به صورت ایجابی شیعه را معرفی کند.

در آبان ماه ۱۳۹۵ که خارج از شکل دیگری برپا شود.

به اعتبار عضویت در هیئت امنای

کنم: یک نکته این است که برای عدم پذیرش مقالات ضعیفی که ارسال می‌شود، به هیچ وجه درگیر ملاحظات جانبی نشویم. البته در این فرایند، خود کمیته‌ها از جمله کمیته تاریخ و تمدن و جغرافیا هم دخیل هستند؛ چرا که تجلی بیرونی کنگره، همین مجموعه مقالاتی است که چاپ خواهیم کرد و همین مقالات است که از کنگره باقی خواهد ماند. اگر مقالات ضعیف چاپ شود، بعدها همین مقالات ضعیف معیار داوری درباره کنگره خواهد بود.

برای مثال فرض کنید زمانی که یک عمار، بنایی را می‌سازد، زحمت‌هایی که کشیده است، زودگذر است و از خاطر می‌رود؛ ولی اگر در بنا کاستی یا قوت وجود داشته باشد، همیشه این کاستی و قوت در ذهن افراد باقی می‌ماند. بنای ساخته شده در یک کنگره، همان مقالات و کتابهای چاپ شده است و باید این دقت

که ایشان در این مسئولیت بسیار خوب بدرخشند. طبیعی است که ایشان در این مدت از خیلی از کارهای علمی متعارف‌شان بازمانده باشد و این امر ایثار زیادی را می‌طلبد. بنده به کسانی که با وجود کار علمی در حوزه و دانشگاه، چنین مسئولیت‌هایی را حتی به صورت کوتاه‌مدت قبول می‌کنند، به دیده احترام و تکریم نگاه می‌کنم. بنابراین، روند کار کنگره را تا این تاریخ، بسیار خوب و فراتر از انتظار در مقایسه با کارهای متعارفی که در قم صورت می‌گیرد، ارزیابی می‌کنم. البته کارهایی مثل کنگره شیخ مفید هم قبل از قم بسیار خوب برگزار شده و قصد بنده کم‌همیت شمردن آنها نیست. ولی این کنگره انصافاً کار بسیار برجسته و منظم و امیدوارکننده‌ای است که امیدوارم انشاء‌الله نتایج آن هم به خوبی به جامعه علمی عرضه شود.

۵. چه توصیه‌هایی برای ادامه کار کنگره دارید؟

دو نکته را لازم می‌بینم تأکید

حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی در انتخاب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رضایی اصفهانی، خداوند را شکر کرد؛ چراکه ایشان با جان و دل و با اخلاص و با اختصاص وقت، خیلی خوب این کار را اداره می‌کنند. برخی افراد مسئولیت‌هایی را قبول می‌کنند که توان انجام آن کار را هم دارند، ولی وقت کافی ندارند و بعضی افراد هم توان و وقت کافی را دارند، ولی در مورد کاری که قبول کرده‌اند، آن هم‌دلی لازم را ندارند و با کراحت و رودربایستی و با این تفکر که این کار به نتیجه نخواهد رسید، کار را قبول می‌کنند. در مقابل، عده‌ای کار را باور دارند، ولی توان انجام آن را ندارند. اما دکتر رضایی اصفهانی، هم به کار بسیار معتقد است که این امر بسیار مهمی است؛ هم توانایی انجام کار را دارد؛ هم حُسن خلق و رفتار دارد و مهم‌تر از همه اینها وقت کافی را برای این کار می‌گذارند. این ویژگی‌ها سبب شده است

ادیان و مذاهب و دانشگاه باقرالعلوم (علیه السلام) انتخاب شدند. از همان ابتدا جلسات متمرکزی داشتیم. شیوه و معیارهای کلان کار را با هم مرور و موضوع اصلی تاریخ را به عنوانین فرعی گوناگونی تقسیم‌بندی کردیم و به تصویب رساندیم. برای مقالات سفارشی تصمیم گرفتیم با کمک اعضای کمیته، افرادی را انتخاب کنیم. در زمینه انتخاب نویسنده‌گانی که به آنها مقاله سفارش داده شده‌اند به این امر دقیق داشتیم که افراد از مؤسسات و دانشگاه‌های مختلف و به صورت پراکنده انتخاب شوند که احساس نشود این کار را فقط یک گروه خاص انجام داده است و برای انتخاب دقیق داشتیم که چه افرادی در فضای حوزه علمیه یا دانشگاهی قوی‌تر هستند.

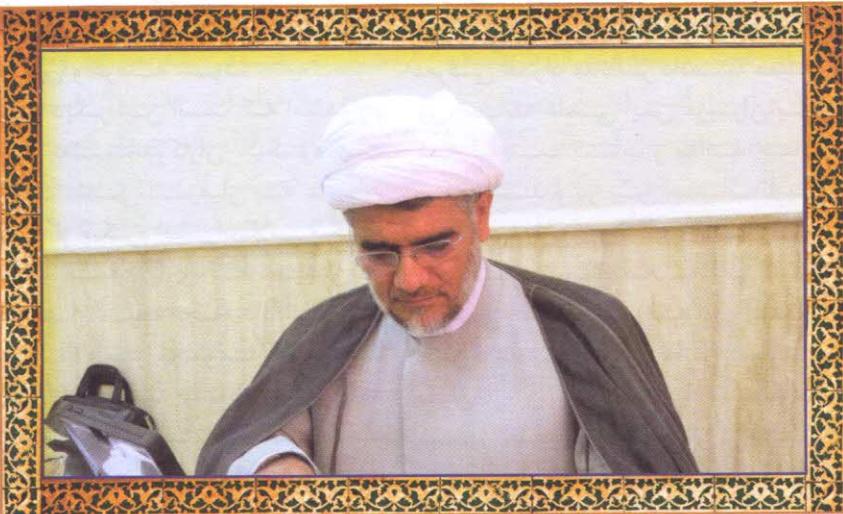
برای داوری مقالات، شیوه‌نامه‌ای در شورای علمی کنگره تصویب شد و معیارها و ملاحظاتی را هم خودمان داشتیم که این معیارها را در سفارش‌نامه مقالات آوردیم و

وقتی از بنده خواسته شد افرادی برای عضویت در شورای کمیته معرفی کنم، دو معیار مهم را در معرفی افراد مدنظر داشتم؛ معیار اول، سابقه علمی این عزیزان بود که صاحب کتاب و مقاله چاپ شده باشند و در بین اصحاب تاریخ مقبولیت داشته باشند. البته وقتی از اصحاب تاریخ صحبت می‌کنم، طبیعی است در درجه اول، فضای حوزه علمیه مورد نظرم است و پس از آن به فضای دانشگاهی کشور نظر دارم. معیار دوم این بود که این عزیزان از مؤسسات و گروه‌های مختلف علمی فعال در سطح قم باشند و همه از یکی دو دانشگاه و مؤسسه نباشند. بر اساس این دو معیار، افرادی را پیشنهاد کردیم و سرانجام از بین آنها پنج نفر (با محاسبه ریس کمیته جمعاً شش نفر) از جامعه‌المصطفی العالمیه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، مرکز تحقیقات کامپیوتری نور، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، دانشگاه علمی را حفظ کرد و درخواست داریم که هم در کمیته تاریخ و هم در کمیته‌های دیگر، مقالات قوی پذیرش و عرضه شود.

نکته دیگر این است که امیدوارم همه دست‌اندرکاران کنگره به میراث علمی شیعیان به عنوان بخشی از پیکره امت اسلامی بنگرنند؛ نه به عنوان کاری که شیعیان در برابر اهل سنت انجام داده‌اند. اگر این نگاه بر مجموعه فعالیتها حاکم باشد، با خلوص نیتی که همه عزیزان دارند و با لطف خداوند و عنایت حضرت ولی‌عصر(عج)، امیدوارم خروجی کار در جهت تقویت امت اسلامی باشد، نه تضعیف آن؛ چرا که بی‌تردید عدمه‌ترین چالشی که همه ما مسلمانان با آن روبه‌رو هستیم، همین چندگانگی است که عده‌ای می‌کوشند جاهلانه یا عامدانه در بین امت اسلامی تفرقه ایجاد کنند.

**۶. روند کار کنگره در کمیته
شما چگونه بوده‌ایست؟**

در کمیته تاریخ، تمدن و جغرافیا

است که این افراد بیشتر با رویکرد می‌دهیم و یک سری از مقالات را کنگره آشنا هستند و از سوی دیگر، هم در این مرحله کنار می‌گذاریم. برای ارزیابی مقالات، مثل دیگر یک توازن در ارزیابی مقالات ایجاد شود که همه مقالات با معیارهای کمیته‌ها یک ارزیاب از خاج از کنگره انتخاب می‌کنیم و یک داور هم از واحدی ارزیابی شود. ارزیابهای خارج از شورا هم از افرادی انتخاب علت این که یکی از اعضای کمیته می‌شوند که که مدرس آن رشته مقالات را ارزیابی می‌کند، این یا از قوی‌ترین و شناخته‌شده‌ترین

این کار، متمایز کننده کمیته ما از سایر کمیته‌های است.

برای نگارش مقالات سفارشی، بنده شخصاً با تک‌تک نویسنده‌گان صحبت کردم و سعی کردم که ابهامات احتمالی برای قبول سفارش و چگونگی اجرای آن برطرف شود. بحمد الله تا این تاریخ دو مقاله از مقالات سفارشی را دریافت کرده‌ایم و مقالات فراخوانی غیرسفارشی نیز فراتر از حد انتظار ما بود و پیش‌بینی نمی‌کردیم که تا این حد از کنگره استقبال شود.

مقالات در درجه اول در دبیرخانه ارزیابی می‌شود و مقاله‌هایی که در راستای محورهای کنگره نباشند، کنار گذاشته می‌شوند. در مرحله بعد، مقالات به کمیته ارسال می‌شود و ما هم قبل از تعیین داور، ارزیابی اجمالی را انجام

این مقالات بتوانند این نقش را ایفا کنند و رویکرد تاکنون ما در کنگره همین بوده است و سعی کرده‌ایم تا از این مسیر خارج نشویم.

۸. اگر نکته خاصی در مورد کنگره لازم می‌دانید بفرمایید.

نکته خاصی مدنظرم نیست. وظیفه خود می‌دانم به عنوان یک طلبه کوچک و یک شهروند، از خدمات همه دوستان در دبیرخانه تشکر کنم. آقای دکتر رضایی اصفهانی یک فرد است و اگر این دستیاران و همکاران غیور و جدی در کار را نداشته باشند، به تنها یی نمی‌توانند از پس این همه کار برآیند؛ ولی بحمدالله همکاران ایشان در دبیرخانه جدیت، صفا، صمیمیت و روحیه پی‌گیری زیادی در کارها دارند و این امر خیلی مشهود است. اگر لایق باشم، دعاگوی دوستان خواهم بود.

العظمی مکارم شیرازی و دیگر دست‌اندکاران، امکان دارد که این آثار را دوباره به چاپ برسانیم که بتواند محل رجوع شیعه‌پژوهان قرار بگیرد.

برای شیعه‌پژوهی در کشور باید چند گام نخستین برداشته شود و برای این کار منابعی را باید پیش‌بینی و خطوط کلی را ترسیم کنیم. رویکرد حاکم بر مقالات، در واقع یک نگاه کلی به آن موضوع خاص است. در کمیته ما، دانش تاریخ به هجده محور فرعی تقسیم شد و از دل آن، شانزده مقاله برای سفارش بیرون آمد. اگر این مقالات آن‌گونه که پیش‌بینی کرده‌ایم، به نگارش درآیند، افرادی که می‌خواهند در زمینه شیعه‌پژوهی کار کنند، با مراجعه به این مقالات می‌توانند خطوط کلی پژوهش در آن قلمرو را به دست آورند. امیدوارم

استادان در رشته تخصصی خودشان هستند.

آینده کنگره و برونداد آن در بخش شما چیست؟

در کمیته پیش‌بینی کردیم که حداقل دو جلد یا حداقل سه جلد کتاب با عنوان «نقش شیعیان در دانش تاریخ» منتشر خواهد شد. با رویکردی که الان پیش رو داریم و کار می‌کنیم، امیدوارم سطح مقالات به نوعی باشد که این دو یا سه جلد اثری که به عنوان منشورات کنگره از این کمیته به چاپ می‌رسد تا حداقل ۵ الی ۱۰ سال آینده به عنوان مرجع و منبع در آن موضوع قرار بگیرد و اگر پس از انتشار، دیدیم که جامعه علمی کشور نسبت به این کار اقبال نشان می‌دهد، با کسب اجازه از محضر مرجع عالی قدر حضرت آیت‌الله